

Круглюк Григорій Володимирович,
аспірант кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ

**СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ,
ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 272 КК УКРАЇНИ
«ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ
РОБІТ З ПІДВИЩЕНОЮ НЕБЕЗПЕКОЮ»**

Частиною першою статті 18 Кримінального кодексу України (далі – КК України) встановлено, що суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність [1].

Згідно з вищезазначеною нормою суб'єкт суспільно-небезпечного діяння повинен мати обов'язкові ознаки, відсутність яких виключає наявність у діянні складу кримінального правопорушення: статус фізичної особи, осудність, досягнення встановленого законом віку кримінальної відповідальності, вчинення кримінального правопорушення.

Отже, наведена сукупність зазначених ознак суб'єкта є необхідною для всіх складів кримінальних правопорушень, передбачених Особливою частиною КК України.

У положеннях кримінального законодавства України встановлено, що кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення кримінального правопорушення виповнилося шістнадцять років. Так, особа вважається такою, що досягла зазначеного віку, з початку наступної доби після дня народження.

Крім того, КК України також встановлює знижений вік кримінальної відповідальності за окремі, перераховані безпосередньо в законі кримінальні правопорушення. При визначенні віку, з досягненням якого особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності, за основу береться рівень свідомості людини, її здатність розуміти характер вчинених нею дій, їх суспільну небезпеку, а також можливість керувати своїми діями [2, с. 90].

Проведений аналіз норм, що встановлюють відповідальність за кримінальні правопорушення проти безпеки виробництва вказує на різні підходи законодавця до визначення суб'єктів суспільно-небезпечних діянь, які передбачені статтями 271-275 КК України.

Так, у диспозиції статті 272 КК України зазначається, що суб'єктом цього кримінального правопорушення є особа, яка зобов'язана дотримуватись правил безпеки під час виконання робіт, з підвищеною небезпекою на виробництві або будь-якому підприємстві (тобто не порушувати їх).

Крім того, згідно зі статтею 190 Кодексу законів про працю України забороняється застосування праці осіб молодше вісімнадцяти років на важких роботах і на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах [3].

Таким чином, до робіт з підвищеною небезпекою на виробництві або будь-якому підприємстві можуть бути допущені лише повнолітні особи. Відповідно, обов'язки щодо дотримання правил безпеки покладються лише на тих, хто досяг 18-річного віку. Саме з цього віку настає кримінальна відповідальність за суспільно-небезпечне діяння, передбачене статтею 272 Кримінального кодексу України.

У випадку порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою особою, яка не досягла 18 років, відповідальність настає за статтями про кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я [1, с. 840].

Отже, суб'єктом порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою є особа, яка має додаткові, спеціальні ознаки, окрім загальних. Це фізично осудна особа, яка досягла 18-річного віку і порушила правила безпеки під час виконання небезпечних робіт на виробництві або в будь-якому підприємстві. Таке порушення має створити загрозу загибелі людей, призвести до інших тяжких наслідків або завдати шкоди здоров'ю потерпілого, а також може спричинити загибель людей чи інші серйозні наслідки.

Щодо суб'єкта порушення правил безпеки під час виконання робіт із підвищеною небезпекою, який є службовою особою, слід зауважити, що згідно з приміткою до статті 364 КК України службовими особами є особи, які постійно чи тимчасово обіймають на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи або організації [1].

Окремо зазначасмо, що фізична особа, яка здійснює підприємницьку діяльність через створення приватного підприємства із залученням найманої праці, у разі виконання нею організаційно-розпорядчих обов'язків стосовно найманих працівників виступає як службова особа. У випадку порушення такою особою вимог законодавства про працю вона буде нести кримінальну відповідальність саме як службова особа підприємства. В інших випадках службовою особою може бути особа, яка виконує організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції за спеціальним повноваженням, яким наділяється повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи чи організації [4, с. 122–123].

Якщо виконання таких функцій передбачає обов'язок дотримуватися правил безпеки під час проведення робіт із підвищеною небезпекою, то в разі порушення цих правил і настання суспільно небезпечних наслідків, визначених ст. 272 КК України, відповідна службова особа може визнаватися суб'єктом зазначеного кримінального правопорушення.

Таким чином, можна дійти висновку, що службовою особою – суб'єктом порушення правил безпеки під час виконання робіт із

підвищеною небезпекою – може бути як сам громадянин-підприємець, який здійснює організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції на підприємстві, в установі чи організації й зобов'язаний дотримуватися правил безпеки, так і інша особа, уповноважена відповідним органом чи посадовою особою на виконання таких функцій.

Одночасно з тим, досліджуючи суб'єкта порушення правил безпеки під час виконання робіт із підвищеною небезпекою, слід зауважити, що в науковій літературі доволі часто виникає питання щодо визнання суб'єктами кримінального правопорушення, передбаченого ст. 272 КК України, сторонніх осіб для підприємств та виробництв, де проводяться роботи з підвищеною небезпекою.

Так, Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 року № 7 «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва» передбачає, що такі сторонні особи, як екскурсанти, робітники інших установ та організацій тощо можуть нести відповідальність за ст. 272 КК України у випадках, якщо до їхнього відома у встановленому порядку було доведено правила безпеки на відповідних об'єктах [5].

Як підсумок слід констатувати, що суб'єктами порушення правил безпеки під час виконання робіт із підвищеною небезпекою можуть виступати такі категорії осіб:

1. громадяни – суб'єкти підприємницької діяльності, які досягли шістнадцятирічного віку;
2. службові особи, які досягли віку 16 років;
3. працівники, що досягли 18 років, за винятком випадків їх працевлаштування на роботи з підвищеною небезпекою шляхом свідомого надання недостовірних відомостей щодо власного віку, унаслідок чого такі особи підлягають відповідальності за ст. 272 КК України з моменту досягнення 16 років;
4. сторонні особи, яким у встановленому законом порядку були доведені вимоги правил безпеки на відповідних виробничих чи інших потенційно небезпечних об'єктах, за умови досягнення ними 16 років.

Список використаних джерел

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – 7-ме вид., переробл. та допов. – К. : Юридична думка, 2010. – 1288 с.
2. Мирошніченко Н. А. Особливості у визначенні ознак суб'єктів кримінальних правопорушень / Мирошніченко Н. А. // Правове життя сучасної України : у 3 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М. Р. Аракелян. – Одеса : Гельветика, 2020. – Т. 3. – С. 89-92.
3. Кодекс законів про працю України станом на 12 жовтня 2025 року. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
4. Бахуринська О.О. Кримінально-правова характеристика порушення вимог законодавства про охорону праці (ст. 271 КК

України) : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / О. О. Бахуринська. – К., 2007. – 235 с.

5. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 року № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va007700-09#Text>

Кузнецова Богдана Ігорівна,

курсант Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Поштаренко Інна,

доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
доктор філософії

УМИСНЕ ВБИВСТВО МАТІР'Ю СВОЄЇ НОВОНАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ

Вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини є одним із найбільш трагічних і водночас складних злочинів, що потребує глибокого наукового осмислення, а також поєднує у собі як кримінально-правові, так і соціально-психологічні аспекти. Проблематика цього діяння залишається актуальною через складність його мотивів, особливості психоемоційного стану жінки у період пологів, а також через необхідність вдосконалення судової практики. В умовах сучасної соціально-економічної нестабільності, дефіциту психологічної допомоги та підтримки матерів питання гуманного, але справедливого підходу до кваліфікації таких злочинів набуває особливого значення.

Це правопорушення є особливим видом умисного позбавлення життя з пом'якшуючими обставинами. Особливість цього злочину полягає у тому, що він часто вчиняється у чітко визначений часовий проміжок – під час пологів або відразу після них. Законодавець у статті 117 Кримінального кодексу України виокремлює дане діяння в окремий склад злочину, визнаючи специфічний психічний і фізіологічний стан жінки у цей період є конструктивним елементом складу злочину. Відмежування від загального умисного вбивства (ст. 115 ККУ) ґрунтується на правовій презумпції: факт вчинення злочину у період пологів або відразу після них (часовий критерій) автоматично передбачає наявність у жінки особливого психофізіологічного стану. Цей стан суттєво знижує ступінь її вини і суспільної небезпечності вчиненого, що й зумовлює застосування пом'якшеної відповідальності за ст. 117 ККУ. У цей період організм і психіка матері перебувають під впливом колосального фізичного й емоційного стресу, що може кардинально знижує її здатність належно оцінювати реальність та свої дії, а також обмежує здатність